

Blade af Mern Sogns Historie

Fortalt af Grd. Emil Hansen i Foredragsrækken i Kindvig Forsamlingshus Vinteren 1939.

Venner se paa Danmarks Kort
se saa det i aldrig glemme
til hver Plet faar Stemmer.
Dette Fædreland er vort.

I dette sammentrængte Uddrag af en af vore herlige Sange er, synes det mig, ført klart Bevis, for at vi, hvor vi end færdes i vort Land, færdes vi paa historisk Grund, hvad enten de historiske Begivenheder i deres Værd og Fylde er saa betydelige for kommende Tider, at de som trykte populære Fremstillinger gives til Folkets Gennemlæsning eller som historiske videnskabelige Værker, der hengemmes i vore velordnede Arkiver eller Samlinger eller er af saa lokal Art, at mundtlig Overlevering er Viderebefordringens eneste Vej.

Det er denne mundtlige Overlevering af lokal Historie hver Slægtled har Pligt og Ansvar for. Enhver hvis Lod bliver mange Leveaar har ikke mindste Pligt og Ansvar.

Af Præstø Amts ca 80 Sognekommuner er vort Sogn Mern Sogn med sine knap 1400 Indbyggere og sine ca 350 Hjem, knapt 450 Tdr. Hartkorn 20' i Størrelse. Altsaa hørende til den største Fjerdedel af Amtets Sognekommuner.

Navnet "Mæhren" Mærn Sognet begrænses mod Nord af Allerslev mod Vest af Øster-Egesborg mod Syd af Kalvehave Sogne og mod Øst af Havet, der i en lang ca 7 Kilometer stærkt bugtende Kystlinie mellem Skelbækken Sandvig Kragevig og Sageby Aas Udløb syd for Kindvig Hoved, gør vort Sogn til et af vort Lands mange Kystsogne. Men heller ikke Nabosognene er retliggende, saa saare langt fra, ja sine Steder er det meget vanskeligt at paavise disse i Marken: Lad mig her anføre en Modsætning, hvor Grunden paavises klart og bestemt. Nær Langebæk St. ligger en Ejendom, hvor Familien bor i Kalvehave, Husdyrene særlig Grisene i Mern og Hanen galder stolt paa Ejendommens Mødding i Egesborg Sogn.

Medens Landets sogne, og den til Sognet hørende Kirke i de fleste Tilfælde, har været i en Herremands Eje, er det anderledes for vort Sogns vedkommende, hvor de nordlige Byer Sandvig, Taageby og Skalby hørte under Oremandsgaard. Nørre Mern Østergaard og 9 Tdr. Hartkorn af Lilliendals Hovedgaard og Skov betegner Lilliendals Interesser. Sageby Kindvig og Sønder-Mern med de med samme Navne tilføjede Betegnelser i vort Sogn. Mern Kirke var Høvdinggaards Ejendom.

Vort Sogn er ikke særligt rigt paa Fortidsoverleveringer, men der findes dog ikke saa faa mere eller mindre velbevarede Fortidsminder omkring i Privathjem, her opbevares mange ejendommelige og smukke Ting, der taler Fortidens tavse, men tydelige Sprog. Som et meget varigt Fortidsminde, den i Mern Hestehave Skov smukke Gravhøj og Stendysse, der ligger fredet og velbevaret i den smukke Bøgskov. Se denne smukke Overlevering fra Fortiden er vel Ulejligheden værd, især naar man samtidig faar Lejlighed til en Tur i den friske grønne danske Bøgskov.

Paa dette Sted var det, at Trekløveret Ejeren af Høvdinggaard, Sognepræsten og Sognefogeden i Mern Sogn, omtrent samtidig med Blicher's første Himmelbjergsfester 1843, indbød og samlede store Skarer til Sommerfolkefester.

Deltagerne parkerede nej undskyld det fremmede Ord havde ikke den Gang fundet Vej til denne Krog. Nej man bandt sine Heste ved Skovens Træer, og samledes saa om Talerstole ved Fortidsmindet og gik berigede derfra.

Medens Landsbyerne i al Almindelighed er en Bebyggelse paa begge Sider af den forbiløbende Vej, der tillige er Landsbygaden, er Landsbyen Sandvig en Undtagelse fra Reglen. Denne By er en af vort Lands faa saakaldte Ringbyer

d.v.s. en Bebyggelse der ligger i en Rundkreds med en Ringgade bebygget paa begge Sider, og ikke faa ukendte har løbet denne Ringgade igennem mere end een Gang, før de fandt en Udvej.

Lad mig i denne Forbindelse omtale Landsbyens Dobbeltgaard. Medens den Sjællandske Bondegaard i Almindelighed bestod af 4 mere eller mindre sammenbyggede Huse om den aabne Gaardsplads, saa man enkelte Steder den Saakaldte Dobbeltgaard. Vi tænker os to Gaarde den ene med Stuehus i Syd den anden med Stuehus i Nord, begge en Udlænge i Øst og Vest. Disse ligger hinanden saa nær, at de byggedes sammen med Gavlene. Mellem disse to lange huse en Tværlænge, som begge Gaardene var halvt om, og herved dannedes to Gaardsrum. En saadan Dobbeltgaard fandt i Kindvig. Paa Gaarden ligger nu den fra Kindvig ikke ufarlige Mern Vej.

Den ene af de sammenbyggede Gaarde Matr. Nr. 4 ligger endnu paa Stedet, medens Matr. Nr. 10 ved Udskiftningen blev flyttet ud og senere nedbrudt ved Jordernes Indlægning til Høvdinggaard.

Pastor Lytker i Mern, der i sin Tid efter Opfordring fra det Kgl. d. Landhusholdningsselskab stiftet 1768, skrev en Bog, som vistnok bærer titlen Præstø Amts Landbrugshistorie. Bogen staar i biblioteket i Næstved, beskriver heri Sønder Mern en hellig Kilde, der tillægges helbredende Egenskaber hver Sct. Hans og slutter sin Omtale med: God Kilde, for som Lindring for indvendig Pine at drikke af det helbredende Vand, eller for at bade lidende Lemmer dermed, og blandt de glade hjulpne Kurgæster saavel som blandt andre tilstedeværende skabtes en Sct. Hans Feststemning lig den Drachmann udtrykker i Stroferne:

Da gaar Ungdom til Dans.
Paa dit Bud Sankte Hans
let som Føllet og Lammet,
der frit over Engen sig tumler.

Skete det, saa Sommerens velsignede Sct. Hansregn gjorde Dansen paa den grønne Eng mindre behagelig, forlagdes denne Del af Sct. Hansfesten eller som den senere kaldtes Kildemarkedet, til en af Nabogaardenes Tærskeloer, hvor det haardt stampede Lergulv gav gode Betingelser for Dansen. Brædde- eller Parketgulve og Laksko var ikke en nødvendig Betingelse for Dansens Glæder.

Om Udviklingen har medført en daarligere Kilde og et bedre Apotek, skal der ikke fældes dom over her. Kilden er i hvert Fald ingen Seværdighed mere.

Nær Kilden ved Aaen laa Mern Vandmølle, der indtil 1798 udnyttede Aaens Vand som Kraftkilde. Selv om Nattergalen endnu slaar sine herlige Triller en lun Sommeraften i Aabrinkens Busskads, saa findes ikke mere paa dette Sted den svalende Renhed, som da Vandet køligt og rent rislede om Møllehjulet, andre Tider andet Brug andre skikke.

Vejen fra landsbyerne over den fælles Bymark var i sin Tid rettet mod Kirken Møllen og Herregaarden. Den sidste blev vist mest slidt. Fra Kindvig Sageby Kirkevej, og fra Sandvig Taageby Skalby Kirkeveje laa dengang Vej til Møllen østen Mern. Denne forsvandt vist med Møllen. Om den nære Fremtid vil virkeliggøre et Vejanlæg mellem Kalvehave-Mern og Mern Præstø Landevej øst om Mern ved ingen endnu klar Besked med, men sker det, da bliver det ikke Vej til Sognekirken eller Møllen, men en Færdselsvej for den styrbare mekaniske vogn paa sin Fart paa høj Gier ud i det blaa.

Ved Bymarkens Udskiftning blev Færdselsvejen saa vidt muligt lagt i Grænserne mellem Ejendomme med fornødent Hensyn til Terrænforholdene. Vort Sogn har gennem Tiderne været ude for lidt af hvert.

I Aaret 1772 hjemsogetes Nørre-Mern af en Ildebrand, der lagde 6 gaarde og 4 Huse i Aske.

Efter Ordre fra det kongelige Rentekammer blev Byens Udmark udskiftet, og de 6 Gaarde blev bygget og bygget godt derude i 1784 altsaa 12 Aar senere. Ejeren af Lilliendal Hr. Kammerherre Liljenskjold vr velvillig nok til at høre Udflytternes klager, og de 6 Gaarde blev atter revet ned ude paa marken og flyttet ind til Landsbyens Fællesdrift.

Dette Forhold er sikkert et af de Sejre og nederlag fra Grev Reventlow og hans venner og deres Modstanderes Kampe om bondefrigørelsen. 20 Aar senere blev Nørre-Mern atter udstykket, og de 6 Gaarde atter flyttet ud, og trods det at i hvertfald de to af disse atter er tilintetgjort ved Lynbrand, findes de endnu paa Pladsen, men den store kamp er for længst afsluttet med det bedste Sejr.

I 1831 blev vort Sogn hjemsoøgt af en Koleralignende Epidemi der bortrev ca 100 af sognets dengang ca 1100 Beboere.

1847 brændte Mern Præstegaard Kirkens og Kommunens Bøger og Arkiv. 1872 11.12.13' November rasede vel den stærkeste Stormflod vort Lands Historie kan opvise. Vandstanden steg til 8-10 Fod over daglig Vandstand, og det oprørte Hav, og den nordøstlige Orkan, førte Masser af Vraggods særlig Træmasser men i øvrigt det mest utrolige ind over vort Sogns udstrakte Kystlinie, der ved Begivenheden flere Steder var skudt ind over Pløjemarken, lad mig nævne, at en Gaardmand i Kindvig foruden andre mulige og umulige Ting fik henlagt ca 80 Læs Tang i sin Vintersædmark. Havet bortskyllede ikke alene Muldjorden, man brød store Huller og gravede ind i Skraaningernes Lerunderlag. Matr. Nr. 6 i Sandvig blev afskrevet ½ Td. Hartkorn som Erstatning for de Ulykken bortrevne og bortskyllede Arealer.

En ret nybygget Ejendom paa Kindvig Engmark blev meget ilde behandlet af Ulykken. Havet slog Husvæggene ind, trængte ind i Staldene og slog Køerne løse, ja slog dem ihjel og førte Køer og Grise bort over dybere Vande til fjerntliggende Agermarker.

Da den høje Vandstand havde umuliggjort Flugten og Vandet steg og steg, søgte Familien Tilflugt paa Loftet. Hunden forblev i Stuen, hvor den sejlede i den dengang saa velkendte Trævugge. Først da det mest Vejr var ovre, lykkedes det kække unge Mænd efter gentagne forsøg at komme de nødstedte Mennesker til Hjælp og føre dem bort fra det faldefærdige Hus.

Nærmere Detaljer om denne Begivenhed vil om ønskes muligvis kunne erholdes ved de tre Sønner af den dengang saa ulykkelige Familie, som er her tilstede.

Blandt Strandingerne var en Svendborgjagt "Fredshaabet". Skibet kastedes ind paa Kindvig Hoved og knustes, medens kække Besætning tre Mand fandtes som Lig og begravedes paa Mern Kirkegaard.

Tiden glider og snart er de Øjne lukket der ræddes for hine Dages forfærdelige Naturkræfters Rasen. Det skal her tilføjes, at Landsindsamlingen til Hjælp for de skadelidte androg store samlede Beløb.

Den 10' November 1876 begyndte et snefald med vindstille særligt over Mern Sogn. Dette snefald fortsattes Natten igennem, saa om Morgenen den 11' , da Folk tørnede ud var det ikke faa Steder forbundet med Vanskeligheder, idet alt var dækket af ca 1½ m Sne, ikke saa faa helt gamle Huse var knuget i Knæ under Sneens Tryk. Ordet Trafikforstyrrelser var alt for lidt til at betegne Tilstanden, men der var ingen, der skulde levere Sukkerroer eller op med Mælken i de Dage.

1885 – 86 – 87 var vort Sogn stærkt plaget af Oldenborrer. Larverne havde i den Grad gennemrodet Jorderne, at naar Hestene traadte, vrimlede brede fede Larver op paa Jordoverfladen. Kornets og Græssernes Rodnæt blev fortæret af de graadige Larver, og Afgrøderne var saa ringe og værdiløse, at den rette Betegnelse er Misvækst Flyveaaret 1887 stod den lune Sommeraften fuld af en monoton summende Lyd, at færdes ude var nærmest en Umulighed. Da den forud forberedte Indsamlingskampagne var vel i Gang androg Indsamlingen hundrede af Vognlæs døde Oldenborre, og Betalingen for de indsamlede Oldenborre tømte Kommunens Kasse i Løbet af 1½ Dag. Check kendtes ikke dengang.

Blandt store Problemer for vort sogn, skal nævnes Udskiftningen af de fælles Bymarker. Denne var selvsagt forbundet med mange Overvejelser og Ændringer i bestaaende Forhold.

Hovedgaarden, Godsejeren vilde jo have let Adgang til at varetage sine Interesser, medens Gaardmanden og Husmanden var helt uden Indflydelse paa en for dem og deres Fremtid saa betydelig Sag. Det var overdraget

Landinspektøren at udskifte Bymarken, saaledes at Gaardlodderne i samme Antal, som der var Gaarde i Landsbyen kom i umiddelbar Forbindelse med disse, en Gaard en Lod, at Lodderne blev saa nær lige store, dog med noget hensyn til Jordens Godhed, at Vejene saa vidt muligt kom til at ligge langs Skellet mellem to Ejendomme.

Det gamle Vejnæt blev fuldstændigt inddraget, naar lige undtages Bygaden. Husmændenes Interesser var saare langt fra i Forgrunden. Huslodderne blev som Regel lagt ud i Ydermarken, og mange Steder kunde der blive et Par km mellem Huset i Landsbyen og Lodden derude. 4 Huse i Lille Kindvig blev saaledes anvist deres Huslod paa Kindvig Hoved, hvor de blev drevet indtil 1915 – 16 muligt lidt tidligere.

Vor Tid, der som enhver Tid, skal rette paa Fortidens Fejlgreb, har jo rettet disse Forhold. Ser vi til Sandvig. Ringbyens Udskiftning her har Landinspektøren endda faaet Lodden Matr. Nr. 8 i Forbindelse med en af Gaardene inde i Ringen, medens man har undladt at flytte til Matr. Nr. 12 ud paa denne Lod endda Terræn og Vejforhold kunde være opfordrende dertil. Matr. Nr. 13e & g beliggende mellem Skalby og Nørre Mern, betegnet som Byjorder og matrikuleret som hørende til henholdsvis Nørre Mern og Skalby.

Ved Udskiftningen af Kindvig og Sageby og Sønder Mern er det særligt det saakaldte Skovareal nærmere betegnet Kindvig Sageby og Mern Skov, der har været Genstand for Mageskifte.

Kindvig Bymark blev saaledes tillagt et Engareal af Sageby. Sageby fik tillagt sine Jorder Matr. Nr. 9 i Sageby "Sagebyskovgaard".

Mageskiftet mellem Kindvig og Sageby resulterede i en Retsag idet at Sageby ved dette var afskaaret Forbindelse til Stranden. Amtets Retskendelse lød kort og godt, naar de ikke kan færdes over egen Mark til Stranden, maa de færdes over andres. Og de blev anvist Færdelsret over Kindvig Marker og blandt andet henvist til den udlagte, snorlige Vej fra Kindvig By til Kindvig Havn. Men det blev Sandvig, der fik Havnen.

Det vilde være mere end letsindigt, om vi ved vor bladen i Mern Sogns skrevne eller uskrevne Historie ikke kom til at beskæftige os med Høvdinggaard, og dens Ejere. Høvdinggaard var jo Bostedet for Manden for det hele. Al Jordens og Kirkens ja Beboernes Ejer. Godsets Beboeres hele Vældfærd var jo afhængig af en saadan Herlighedsejers Forstaaels og Opfattelse af sin samfundsmæssigt set betrodde Stilling, der gav ham en ret uindskrænket Magt.

Ogsaa ved besættelsen af Præsteembedet ved hans Kirke, i Kirken var der som Regel indrettet en Godsejers Tronstol, naar det behagede ham og hans at overvære Gudstjenesten i deres egen Kirke.

Lærerembedets Besættelse indtil Skoleloven af 1814 skete vel helt ved Godsejerens eller ihvert Fald i nøje Overensstemmelse med hans Vilje og mangen en velset Herskabstjener eller Underofficer er indsat som Lærer Opdrager for Godsets og Sognets Børn, uden Forstaaelse eller Ansvarfølelse for den betydelige Gerning han gik ind til. Den i Carit Etlars Gøngehøvdingen omtalte befæstede Borg Høvdinggaard laa ca 1 km Øst til Syd for den nuværende smukke Avlsgaard, der hvor Sageby Kirkevej, som [den] i sin Tid betegnes passerer Dalen med de to store Vandløb. Lidt mod Nord hæver sig en Bakke omgivet af Vandløb og Fordybninger i Terrænet, her paa denne Bakke omgivet af Sageby Mern Aes Vande i naturligt Leje eller ved Udspræsninger og Udgravninger i Terrænet her formenes den gamle befæstede Borg under Vordingborg Ryttergods at have ligget, og i de nærmeste Omgivelser er det ikke svært ved lidt Fantasi at kunne paavise Stedet for Kulsoens Hytte eller Skraaning, hvor Tønden med Skatten rullede fra Gøngens Slæde i Aen. Fortællingen om at en tidligere Landsby ved Navnet Badeby skulde have afgivet Jord til Avlsgaarden Høvdinggaard savner vist Begrundelse, især naar Stedet hvor Badebyhus ligger fastholdes som Stedet, hvor Landsbyen laa. Men tre Gaarde af Sønder Mern og 1½ Gaard i Kindvig er efter Udskiftningen henlagt under Høvdinggaard, af Linjerne i Terrænet kan godt antydes, at der er afgivet jord af Sageby Vestmark til Hovedgaarden, ligesom de alt nævnte Byers saakaldte Skov har afgivet Arealer til samme. Byerne Kindvig Sageby og Sønder Mern var Hoveripligtige til Høvdinggaarden Nørre Mern til Liliendal, medens Sandvig og Taageby og Skalby allerede paa et tidligere Tidspunkt var fritaget for denne byrde, der selvfølgelig engang i længst forsvundne Tid ogsaa havde været de der boende

Bønders Lod. Hoveriet til Hødinggaard, som det forelaa efter Begrænsningen ved Overenskomst af 1792, der var en absolut Begunstigelse for de hoveripligtige, omhandler en aarlig Ydelse af hver Gaard, bestaaende af 9 Pløjedage 57 Spanddage og 182 Gangdage, der ud over Kongerejser Vejarbejder paa Amtets og Kommunens Veje, Kørsel af Materialer og Deltagelse i Arbejder ved Nybygninger af Gaarde og Huse Kirke og Skolerejser og anden Tjeneste.

Det er ikke noget lystigt Billede, der rulles op for Beskueren, naar Hoveriet omtales. Et mørkt Billede af bondens Fornedrelsestid, og dog ogsaa dengang var der en Ungdom, der gik glad i Arbejde i trofast Slid paa Hovmarken fra tidlig Morgen, og naar ved Samarbejdet den sidste Haand var lagt paa Dagens Gerning, gik Dansen lystigt paa Hovloen og glad var den Landsbyungdom, der syngende vandrede mod Landsbyen maaske for næste Dag at fortsætte fra den foregaaende Dag. Ungdommens Sind kan være rent og sundt uden Elektricitet asfalterede Veje o-s-v. Ogsaa Hovbondens unge vilde lægge Skuldre til at bære Danmark ind i Dagen ny.

Om end vort sogn ikke fostret Mænd og Kvinder, hvis Navne er kendte viden om, skal jeg dog minde om, at ogsaa vi her har haft mænd, ja og vel Kvinder med, der i hele deres færd og virke er betegnet som Foregangsmænd, saaledes er Gaardfæster Ole Kristensen, Sageby tildelt det Kl. d. Landhusholdnings Sølvbæger, Gaardfæster Ole Rasmussen, Sandvig største Sølvbæger og Gaardfæster Hans Sørensen, Kindvig 3'. Sølvbæger for sin Lods Indhegning og planmæssige Dyrkning. Møller Dahlberg Mern Vandmølle Sølvbægeret for Landboflid, Plantning af Hegn Frugt og Humle, sidstnævnte tillige for Tørring af Kirsebær og Blommer.

Ved Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling valgtes i Præstøkredsen Husmand og Væver Hans Hansen fra Mern. Om den danske Politik paa det Tidspunkt endnu ikke havde Brug for den danske Husmand eller om den danske Husmand ikke dengang var fuldmoden for politisk Gerning skal her ikke dømmes om. Hans Hansen kom ikke til at møde i Tinget, idet han før Rigsforsamlingens Samtræden stillede sit Mandat til Raadighed, og hans Vælgere valgte da Præsten Salmisten den Aandens Kæmpe N.F.S. Grundtvig, der dengang var Præst i Præstø. En Frihedskæmpe skulde vælges. Men vi her i Mern Sogn har vel Ret til at mindes, at den første Husmand, der valgtes ind i den danske Rigsdag boede i Mern.

Blandt de hoverigivende Bønder var en Mand ved Navn Jens Hansen med Tilnavnet eller Kendingsnavnet Øa. Der var paa det Tidspunkt 3 Gaardfæstere i Kindvig af Navn Jens Hansen, Jens Øa kom til at anstille Betragtninger om hvorvidt Godsejeren eller maaske med samme Ret Ridefogeden [havde] Ret til at forlange I Fjerding kar Korn som Opbud for hver leveret Tønde Landgilde. Efter nøje at have gennemtænkt Sagen mødte han med sit Landgildekorn, og da der paa hans Forespørgsel om hans korn var en velrenset Vare, fik Svaret ja, forlangte han hver Tønde maalt op, hvad der blev strøget af fyldte han i en Sæk og tog med Hjem. Opbud nægtede han bestemt at levere. Dette førte til Retssag mellem Godset og Bønderne. De sidste tabte ved Underretten, og den ene Halvdel slog sig fra da Sagen gik til Landsretten, hvor den ogsaa tabtes. For Højesteret stod Jens Øa ene, men vandt sin Sag og herved var alle Krav om Opbud endt. Den Gaard som denne Hædersmand havde i Fæste kaldes i dag Øasminde.

I Bogen "Mands Vilje" skriver Forfatteren Zakarias Nielsen om Familien Peter Johansen Petersgaard og omtaler blandt andet en Godsejer Randrup fra en Gaard der laa lidt Nord for Petersgaard, samme er identisk med Godsejer Lars Terpager Hagen til Høvdinggaard og var gift med Peter Johansen's Datter Karen, der efter nogle Aars ulykkeligt Ægteskab døde 1800. Ved en Aabning af vor Kirkes Taarnhvælvning for at indrette Ligkapel kom hendes Kiste til Syne. Denne hensattes i Kapellets side og er skilt fra Kapellet ved en lav Mur. Hagen "Hajen" som hans navn udtaltes i Dialekt var et Barn af sin Tids tilstrækkelige hensynsløse og brutal med udpræget Herskeraand, som mange andre Herremænd havde Hagen en Neger som Tjener "Sorte Kristian", der fortalte om hvorledes han sammen med andre Drengene paa Guineakysten blev fanget og under Graad og Jammer blev disse Drengene ført til Slavehandlerskibet, og jeg er jo her kunde han sige, men blev Kristian vred, sagde han til Herren, du gav mig fede Løfter du, men du beholdt dem og saa bandede han selv, din hvide Djævel. Godsejer Hagen havde ogsaa gode Sider, der blandt andet gav sig Udslag i Stiftelse af:

Lars Terpager Hagens Konfirmationslegat	2000 Kr.
" " " Fattiglegat	400 "
Af andre Lagater skal nævnes Fru Sofie Jensen	
Annasminde Sageby Konfirmationslegat	1000 "
Provst Lars Terpagers Fattiglegat	100 "
Degnen Hans Møller	100 "
Hustru	100 "
Jomfru Hass	100 "
Hans Sørensen	100 "

Hofjægermester Bisted Svigersøn til Hagen en Datter af Hagens andet Ægteskab. Denne gode Mand sammen med Sognepræsten Peter Rørdam og Sognefoged Dannebrogsmænd Lars Larsen, Sageby for den første er det nok at nævne Rørdam. Sidstnævnte var en Mand med en sjælden Evne til at virke lidende og Forstaaende mellem de forskellige Lag i det lille Samfund, hvor han virkede med disse to gode Mænd som Raadgiver udøvede Godsejeren mangan god Gerning her kan nævnes nogle faa skænket Forskole og Kommunehuset Grund.

Fru Bilsted havde Juletræ paa Hovedbygningen for de fattige Børn med Uddeling af Beklædningsgenstande og Godter og ligeledes fik de ved Konfirmation en Salmebog hver.

Godsejeren indsaa, at Jagtretten maatte tilhøre Brugeren af Jorden og skænkede den uden Vederlag i 1856, den Ret til alle paa sit gods. Endnu i Dag indholder enhver Adkomst til en nok saa lille Ejendom i Nørre Mern den Servitut: at ejeren af Liliendal og Hans Funktionærer forbeholdes Ret til Færdsel over ejendommen med Skydevaaben og Hunde. Ved Godsejerens Søns Daab blev en Gaardmand og en husmand fra hver By indbudt som Faddere ved Daabshandlingen. Ved Godsejerens Sølvbryllup blev alle Godsets Beboere indbudt til en veritabel Folkefest med Beværtning og Dans i Bøgeskoven nær Slottet, og Godsejeren og hans Frue deltog i Folkefesten.

Endelig skal nævnes vort Sogns Andelsbonde Gaardmand Hans Rasmussen, Maglegaard Mern. Det var ham der efter et betydeligt oplysende og agitatorisk Arbejde fik Samling om vort første Andelsmejeri her. Ved Rejsning af Manedsund Svineslagteri var han en af Sognets gode Talsmænd, og han var Medstifter af Spare- og Laanekassen for Mern Sogn og i mange Aar dens formand. Sparekassen satte i al Stilhed en marmortavle paa den afdøde Hædersmands Grav paa Mern Kirkegaard. Og til allersidst lige nævne Godsforvalter Boserup, der blandt andet var formand for Mern Sogneforstanderskab og Sogneraad. Administrationen af vor Kommune er jo undergaaet samme Udvikling som overalt, idet Naturalydelse, hvoraf oprindelig Kommunens Ydelse hvilede, nu helt er afskaffet, saa det næsten lyder som et Eventyr, at alle Jordbrugere leverede Hø og Halm til Lærerens Ko, som en Del af Lærerlønnen vistnok 1 Lispund Hø og 1 Lispund Halm pr. Td. Hartkon 1 Td. Byg af hver i Sognet ialt 63 Td. lidt Æg, og en Høne kaldet Smaaredsel¹ samt af Skovejere noget Brænde fra deres Skove med Tillæg af Offer og Aksidenser² var Lærerens Løn, foruden den til Skolen henlagte Jordlod.

Selv Jordmoderen lønnes med Hø og Halm m.m. Værdien heraf er af Sogneforstanderskabet i 1856 ansat til 30 Rigsdaler 60 Kr. aarlig. Der leveredes til Vejvæsenet ½ Td. Skærver af hvert Td. Hartkorn aarlig samt al Kørsel særlig Skovning m.m.

Nu er alt dette forsvundet og tilbage staar for os en tom Kommunekasse. En Fenrisulv i hvis uhyre Gab alt kan kastes, uden at Uhyret mættes, man kunde vist uden at gøre Uret mod nogen sige, at medens Sogneforstanderskabet og Beboerne i dettes Tid stod enige i Værn om den fælles Kasse er dette gode Forhold i Sogneraadets eller

¹ Smaaredsel = om en med tiende beslægtet, men dog derfra forskellig, ydelse, der erlagdes til præst og degn. Eksempel: degnene skal nyde den sædvanlig smaa Retzel, Brød, Kage, Flesk, Gaas, Eg, som Bønderne hidindtil givet have. [Ordbog over det danske Sprog]

² Accidens = biindtægt. [Ordbog over det danske Sprog]

Kommunalbestyrelsernes Tid ved at være slaaet over i sin Modsætning. Medens kommunalt Selvstyre synes stadig ringere. Et Par Eksempler Sogneforstanderskabet nægtede at betale en Jerndør til Skolelærerens Brygge og Vaskekedel i Kindvig og først efter Provstens Paakendelse, gik man til Afholdelse af denne Udgift. Et Andragende om at rejse et lille Hus ved Sognets Fattighus blev nægtet med den motivering, at man fandt sig ikke foranlediget til sætte Kommunekassen i de dermed forbundne Udgifter, medens det strængt paalagdes Husets Beboere at holde rent om dette.

1910 havde Sogneraadet bevilget et Aktiebeløb til Præstø Mernbanen nu Næstved Præstø Mernbanen Efter Tillæg af 42% Overskridelse ved Anlægget blev til ialt 95000 Kr. 1935 bevilgede Mern Sogneraad at lignende Beløb til Kommunekontor og de gamles Hjem. Der er særlig tre Sager, der har beskæftiget vort kommunale Styre gennem Tiderne. Her ser jeg bort fra, hvad jeg før har antydnet Afvikling af Naturalydelse, der jo ikke hører hjemme i et moderne Samfund, og alle de utallige andre Sager, der koster Tid Arbejde og Penge. Skolesagen optog Sindene længere, og en Tid var der stærke Kræfter i Bevægelse for den neutraliseren, som den nye Skolelov nu tilraader. Det skete ikke men vi fik dog nye Skoler paa en Tid, hvor et offentlig Tilskud 13000 Kr. var gode Penge. Men denne Sag kan vist altid staa paa Dagsordenen.

Jernbanesagen kom i Løbet af en Aarrække frem mange Gange og paa mange Maader. Alle Planer gik ud fra Kalvehave over Mern og Præstø med Tilslutning i Myrup, Haslev eller Faxe. Præstø var ikke glad for en Jernbane med Tilknytning til Statsbanen i Næstved. Jernbanelinien var snart lagt øst og snart vest for Mern Ja engang med Station ved Kindvig Forsamlingsbygning. Efter Anlægget af Næstved Præstøbanen og efter, at man i Rigsdagen havde vedtaget Sjællands Midtbane med Dobbeltspor fra Ringsted Masnedsund og videre Nykøbing over Hav og Land kom Tiden for Mern Banen. De danske Sukkerfabriker tilskød 100.000 Kr. og Mern som alt nævnt 95000 Kr. Vi her i Mern vilde dengang tilknytte Kalvehavebanen ved Viemose St. Kalvehavebanen var villige, men Mern Sogn var for svagt.

Alderdomshjemmet (De gamles Hjem) med Kommunekontor er jo et Pragtværk, der skinner af Renhed og Hygge, et herligt Syn at skue, men mangen en Familieforsørger vil og maaske med nogen Ret kunne sige, om jeg og mine havde en Tilværelse som Beboerne der, da laa min og vor Levestandard højere end vi kan presse den op til.

Her er et Par Sammenligningstal for Mern Kommunes Budgets samlede Udgiftstal

1874 samlet Udgift med Tillæg af Naturalier Kørsel	6850 Kr.
1899	21160 "
1924/25	78276 "
1935/36 uden "	116359 "

I samme Grad som Statsstyret inddrager kommunalt Selvstyre stiger Udgifterne foruroligende. Efter vor Lovgivningsmaskineri Fremgang i Slutningen af forrige Aarhundrede blev Produktionen sat stærkt op. I Begyndelsen af indeværende Aarhundrede og en Priode ikke ulig den der ligger 100 Aar tilbage indtraadte, idet der ved disse Love ordnedes en mange Tider paakrævet og ønsket Afløsning af Herlighedsejerens mulige Indblanding i Dispositioner over Ejendomme derved, at Finansieringen førtes bort fra Privatpersonen for at overtages af de mere upersonlige Pengeinstitutter Kreditforeninger Sparekasser og Banker.

Blandt disse Love var ogsaa to som jeg finder Anledning til at nævne. Lov om Tiendeafløsning og Lov om Kirkens Overgang til Selveje, to Love, der omhandler Kirkehusets økonomiske Tilværelse i Nutid og Fremtid umiddelbart før sidstnævnte Lov skulde føres ud i Livet, foretog Ejeren af vort gamle Kirkehus en paakrævet, men tillige en grundig Restaurering af dette. Der er ingen Tvivl om at dette har været en medvirkende Aarsag til, at denne Henlæggelse som Kirkens Formue for vor Kirke blev saa lille sammenlignet med andre Kirker, at det nu og i Fremtiden vil berede Vanskeligheder for Menighedsraadet og Udgift for Menigheden. Denne Henlæggelse androg kun 1000 Kr. ca 20% af Kirketiendens Kapitalværdi og Aflastning af denne Kirkes Formue et Beløb der knapt naar 500 Kr., hvoraf 10% er baandlagt er jo noget beskedent i forhold til de med Kirkens Vedligeholdelse forbundne Udgifter, og betydeligt mindre Beløb end andre Sognekirker er tilstaaet.

Uden at fordybe mig i vor Sognekirkes Historie, hvor fristende det end kunde være, skal jeg udover det anførte kun kaste et flygtigt Blik ind i vort gamle Kirkehus. En af vort Lands smukkeste Landsbykirker og i Hast bemærke, efter den før omtalte Restaurering satte kirkeejeren bl. andet den smukke Døbefond med det kunstnerisk udførte Vandfald, hvorover Daaben fuldbyrdes. Medens Kirkens Udsmykning, Orglets Anskaffelse, Varmeapparatets Anskaffelse og Smaating er Menighedens Værk. Lysekronerne er Gaver fra private Menighedmedlemmer, der for nogens vedkommende dækkes af Anonymiteten. Det smukke Kunstværk Altertavlen er en Gave fra Kristian d. 8's Dronning Karoline Amalie til Mern kirke. Den der i Dag fra vort Nabosogns Bakker i Sydvest skuer ind over Mern By med sit købstadlignende Udseende. Fabriken med sin Dampskorsten Jernbane St., Posthus, Teknisk Skole Skoler og andre Kommunale Bygninger og de mange nye Privathuse vil uvilkaarligt udbryde. Her er Syn for en betydelig Tilvækst og dog er denne ret minimal. Medens Befolkningstallet i Mern Sogn i 1800 angives til 800 og i 1838 til 1140 altsaa en Tilvækst paa ca 350 Personer eller omtrent 9 Personer aarlig er Tilvæksten i Løbet af det sidste 100 Aar kun 2 Personer Aarlig.

Naar man nu enkelte Steder mener at øjne en langt stærkere Tilvækst end her antydes, ligger Aarsagen i, at den i den gamle Bondegaard tidligere indrettede Gammelfolkebolig, der ofte var udlejet til Indsidderstue forlængst er inddraget og den Udflytning af Boliger.', der skete efter Landsbyens Udsiftning ikke alene Gaardene, men ogsaa Bolighuse i Ydermarken, hvor det unge Par, der vilde leve Livet sammen, fandt en fredfyldt Plet, hvor de kunde frede om dem selv og deres. Af saadanne Bosteder er 15 a 20 i de sidste Par Menneskealdrer forladt og jævnet med jorden. Nej Forklaringen er sikkert den, at den enkelte Families Bosted kræver mere Plads, og at Nutid Mennesket vil bunkses sammen. Hvor de er mange, der er det alt foregaar, og hvor det foregaar vil de mange være. Det er ikke alene Udsigt til blidere Kaar, der fører Menneskestrømmen fra land til By.

Hermed maa vi vist slutte denne beskedne Bladen af vort Sogns Historie, og jeg vil gøre det i Haab om, at Beboerne her i vort Sogn altid i deres Virke maa ville det bedste, saa at den lille Plet Mern Sogns Stemme ikke maa være uværdig til at lyde med i Fremtidens Danmark.

Ovenstående er en direkte afskrift af et maskinskrevet manuskript i min besiddelse. Stavning og tegnsætning er bibeholdt på nær nogle få åbenlyse trykfejl. Den første del af manuskriptet er gengivet på næste side.

Glostrup den 16 september 2010.

Uffe Kim Poulsen.

Lad mig i denne Forbindelse omtale Landsbyens Hobbeltgaard. Medens den
 Sjællanders Bondes Venner se paa Danmarks Kort 4 mere eller mindre sammen-
 byggede Huse og den se saa det i aldrig glemme enkelte Steder den saakaldte
 Hobbeltgaard. Vi træffes med Stuehus i Syd den anden med
 Stuehus i Nord, begge Dette Fæstreland er vort. Disse ligger hinanden saa nær,
 at de byggedes saam. Disse to lange Huse en Tverløkke, og herved
 Hobbeltgaard fandtes i Kindvig paa Gaarden ligger nu den fra Kindvig ikke
 I dette sammentrængte Uddrag af en af vore herlige Sange er, synes det
 mig, ført klart Bevis, for at vi, hvor vi end færdes i vort Land, færdes vi
 paa historisk Grund, hvad enten de historiske Begivenheder i deres Værd og
 Fylde er saa betydelige for kommende Tider, at de som trykte populære Frem-
 stillinger gives til Folkets Gennemlæsning eller som historiske videnskabe-
 lige Værker, der hengemmes i vore velordnede Arkiver eller Samlinger eller
 er af saa lokal Art, at mundtlig Overlevering er Viderebefordringens ene-
 ste Vej.
 Det er denne mundtlige Overlevering af lokal Historie hver Slægtled har
 Pligt og Ansvar for. Enhver hvis Lod bliver mange Leveaar har ikke mindste
 Pligt og Ansvar.
 Af Præstø Amts ca 80 Sognekommuner er vort Sogn Mern Sogn med sine knap
 1400 Indbyggere og sine ca 350 Hjem, knapt 450 Tdr. Hartkorn er 20 i Stør-
 relse. Altsaa hørende til den største Fjerdedel af Amtets Sognekommuner.
 Navnet "Mehren" Mern Sognet begrænses mod Nord af Allerslev mod Vest af
 Øster-Egesborg mod Syd af Kalvehave Sogne og mod Øst af Havet, der i en
 lang ca 7 Kilometer stærkt bugtende Kystlinie mellem Skelbækken Sandvig
 Kragevig og Sageby Aas Udløb syd for Kindvig Hoved, gør vort Sogn til et af
 vort Lands mange Kystsogne. Men heller ikke Naboegnene er retliggende, saa
 saare langt fra, ja sine Steder er det meget vanskeligt at paavise disse i
 Marken: Lad mig her anføre en Modsetning, hvor Grunden paavises klart og
 bestemt. Nær Langebæk St. ligger en Ejendom, hvor Familien bor i Kalvehave,
 Husdyrene særlig Grisene i Mern og Hanen gæler stået paa Ejendommens Mød-
 ding i Egesborg Sogn.
 Medens Landets Sogne, og den til Sognet hørende Kirke i de fleste Tilfælde,
 har været i en Herremands Eje, er det anderledes for vort Sogns vedkommende,
 hvor de nordlige Byer Sandvig, Taageby og Skalby hørte under Oremandsgaard.
 Nørre Mern Østergaard og 9 Tdr. Hartkorn af Lilliendals Hovedgaard og Skov
 betegner Lilliendals Interesser. Sageby Kindvig og Sønder-Mern med de med
 samme Navne tilføjede Betegnelser i vort Sogn. Mern Kirke var Hovdinggaards
 Ejendom.
 Vort Sogn er ikke særligt rigt paa Fortidsoverleveringer, men der findes
 dog ikke saa faa mere eller mindre velbevarede Fortidsminder omkring i Pri-

Den øverste del af originalens første side.